

YERLİ ZİYARETÇİLERİN ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ALGISININ BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA¹

Işıl ARIKAN SALTIK*

ÖZET

Son yıllarda artan sanayileşme, kentleşme ve hızlı nüfus artışı sonucunda doğal kaynakların kontrolsüz ve sürekli kullanımı çevresel bozulmaya neden olmuştur. Destinasyonların sahip oldukları doğal, yapay ve kültürel çekicilikler destinasyona yönelik turizm talebi üzerinde etkilidir. Çevre bilincinin artması, turistlerin daha kaliteli turizm hizmet talebinde olması ve destinasyonlar arasındaki rekabetin artması sonucunda, çevresel sürdürülebilirlik güncel bir konu haline gelmiştir. Çevresel sürdürülebilirlik kapsamında çevrenin ve doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanmasının ön plana alınması söz konusu olmaktadır. Bu çalışmada, destinasyonu ziyaret eden yerli turistlerin çevresel sürdürülebilirlik algısının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Fethiye’yi ziyaret eden 203 yerli turistten toplanan veriler üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algı düzeyinin genel olarak yüksek olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra bazı demografik özelliklerin çevresel sürdürülebilirlik algısında farklılık yaratıp yaratmadığı da incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevresel Sürdürülebilirlik, Turizm, Yerli Ziyaretçi

JEL Kodları: Q56, L83, Q01

A RESEARCH ON DETERMINING ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY PERCEPTION OF DOMESTIC VISITORS

ABSTRACT

The uncontrolled and continuous use of natural resources as a result of raised industrialization, urbanization and rapid population growth in recent years, has caused environmental degradation. The natural, artificial and cultural attractiveness of destinations has an impact on the tourism demand for the destination. Environmental sustainability has become prominent due to increased environmental awareness, augmented demand for higher quality tourism services by tourists and challenging competition between destinations. Within the context of environmental sustainability, the priority is to ensure the sustainability of the environment and natural resources. In this study, it is aimed to determine environmental sustainability perception of domestic visitors. In accordance with this purpose the data were gathered from 203 domestic tourists visiting Fethiye. The results indicated that level of environmental sustainability perception of domestic visitors were high. In addition, it was also examined whether environmental sustainability perceptions of domestic visitors differ according to some demographics.

Keywords: Environmental Sustainability, Tourism, Domestic Visitors

JEL Codes: Q 56, L 83, Q01

¹ Bu çalışma, 12-15 Mayıs 2017 tarihlerinde gerçekleştirilen IV. Uluslararası Turizm ve Yönetim Araştırmaları Kongresinde (4th ICTMR) "Yerli Ziyaretçilerin Çevresel Sürdürülebilirlik Alguları ve Destinasyon Yönetimi Kalitesinin Değerlendirilmesindeki Rolü" başlığı ile sunulan bildirinin bir bölümünün yeniden düzenlenmesi ve geliştirilmesi ile oluşturulmuştur.

* Yrd. Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Turizm Fakültesi, isilas@mu.edu.tr

GİRİŞ

Turizm sektörü, dünya ekonomisinde yer alan en dinamik ve gelişen sektörlerinden birisi olarak nitelendirilmektedir. Dünya ekonomisinde sahip olduğu önemin yanı sıra kaynakların etkin kullanımını, dolayısıyla bölgeler arasında var olan dengesizliklerin azaltılmasını sağlaması nedeniyle bölgesel kalkınma açısından da turizm sektörü önem taşımaktadır (Çeken, 2008). Turizm ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda olduğu gibi çevresel alanlarda da etkilere sahiptir. Turizm ve çevre birbirini karşılıklı etkileyen unsurlardır. Başka bir deyişle, bir yandan çevre ve doğal güzellikler turizm sektörü için arz kaynaklarıyken, diğer yandan turizm sektörü de başka bir sektör için ekonomik değer yaratmayan bu unsurların kaynak olarak nitelendirilmesinin asli nedenidir (Küçükaltan ve Yılmaz, 2011). Turizm sektörü, büyük oranda çevreye bağlı ve çevresel kaynaklara dayalı olması nedeniyle çevreye zarar verme olasılığı da aynı oranda yüksektir. Bu nedenle, çevreyi ve ekosistemi koruma ve muhafaza etme, turizm sektörünün geleceği ve devamlılığını sağlamak için dikkate alınması gereken önemli konulardır (McNamara ve Gibson, 2008). Özellikle kitle turizmi söz konusu olduğunda görüldüğü üzere, turizm faaliyetlerini gerçekleştirmek adına yoğun yapılaşma ve taşıma kapasitesi gözetilmeksizin turizm faaliyetlerini sürdürme gibi uygulamalar destinasyonda kalıcı çevresel tahribatlara neden olabilmektedir.

Son dönemlerde artan çevre sorunlarının insan yaşamı üzerindeki olumsuz etkilerinin daha belirgin hale gelmesi nedeniyle turistlerin taleplerinde de değişimler olmakta ve turizm sektöründe çevresel sürdürülebilirlik anlayışını benimseyen uygulamalar öne çıkmaktadır. Bu kapsamda doğal çevrenin korunması ve hem turistlerin hem turizm işletmelerinin taşıma kapasitesini aşmadan turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik anlayışı doğrultusunda, yenilenebilir kaynakların kullanımının sürdürülebilirlik sınırları gözetilerek, yenilenemez kaynakların ise tüketimini azaltacak şekilde hareket edilmeye çalışılmaktadır (Hunter, 1997). Turizm talebinde gerçekleşen bu değişim doğrultusunda sürdürülebilir turizm arzının düzenlenmesinde gözetilmesi gereken bir diğer husus ise ziyaretçilerin beklentileri ve algıları olmak durumundadır.

Bir turist çekim merkezinin veya destinasyonun ziyaretçiler tarafından algılanan kalitesinin yüksek olması, turistik talep üzerinde önemli bir unsurdur (Ünlüönen ve Çimen, 2011). Geçmiş dönemlerle karşılaştırıldığında, görece daha hızlı değişen çevresel etmenlerin yanı sıra özellikle toplumun gelişimi, yaşam standartlarının iyileşmesi gibi unsurlar nedeniyle, bireylerin hizmet kalitesi anlayışları ve beklentileri de değişmektedir. Günümüz turistleri daha bilinçli ve satın aldığı ürün veya hizmetin toplumsal sorumluluk gözetilerek sağlandığını görmek istemektedir (Ryglova vd., 2015). Dolayısıyla, turizm sektöründe çevresel sürdürülebilirlik yönelimli bu değişim sürecinde ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algıları gözetilerek hareket edilmelidir. Bu kapsamda, sürdürülebilir turizmin gelişimine sağladığı önemli katkı ve ekonomik, politik, güvenlik ve çevresel faktörlerden daha az etkilenmesi nedeniyle iç turizm talebini oluşturan yerli ziyaretçiler konusuna da gereken önem verilmelidir. Destinasyonu ziyaret eden yerli ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algılarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada öncelikle ilgili literatür hakkında bilgi verilmekte, ardından araştırmanın yöntem ve bulguları açıklanmaktadır. Araştırma bulguları ışığında yapılan değerlendirmeler ile geliştirilen öneriler ve araştırmanın kısıtları sunulmaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sürdürülebilirlik kavramı, günümüzde sıkça kullanılan kavramlardan biri olup, son yıllarda daha geniş alanlarda kullanılmaya başlamıştır. Kökeni Latince “Sustinere” kelimesinden gelen sürdürülebilirlik kavramı birçok anlamda kullanılmış olsa da; bir toplumun sosyal, kültürel, bilimsel, doğal ve insan kaynaklarının bilinçli ve ihtiyatlı kullanılmasını sağlayan ve sosyal bir bakış oluşturan katılımcı bir süreç olarak ifade edilmektedir (Gladwin vd, 1995: 877). 18. yüzyılda siyasi ve ekonomik bir kavram olarak ortaya çıkan sürdürülebilirlik kavramı, 1992 Rio Konferansı’nda “kaynakların sürdürülebilir kullanımı” olarak tanımlanmış ve bu tanımla birlikte yenilenemeyen kaynakların azaldığında ciddi sorunlara yol açacağı vurgulanmıştır. Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan ve Bruntland Raporu olarak da bilinen Ortak Geleceğimiz Raporu’nda artan çevresel tahribat ve kirliliğe, azalan kaynaklara vurgu yapılmış ve sürdürülebilir çevre politikalarının önemi vurgulanarak hedefler belirlenmiştir (Dünya Çevre ve Geliştirme Komisyonu, 1987).

Sürdürülebilir kalkınma, çevre, toplum ve ekonomi konularında uzun vadeli dayanımı güçlendiren etkinlikleri gerçekleştirmeye odaklanmaktadır. Bununla birlikte, bu noktada en fazla dikkat çekilen unsur çevre olarak karşımıza çıkmaktadır (Aldemir ve Uysal, 2018). Son dönemde, toplumda çevre dostu tutumların oluşumu nedeniyle çevre konusunda ilgi ve hassasiyetin arttığı görülmektedir (Pereira vd., 2012).

Sürdürülebilirlik kavramı çevresel boyutta incelendiğinde iki önemli unsur dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi, biyolojik ve fiziksel sistemlerin dengeli olmasına yönelik öngörü iken, diğeri ise ekosistemlerin değişen koşullara karşı varlıklarını sürdüreceği biçimde uyum sağlanmasının amaçlanıyor olmasıdır (Sarıkaya ve Kara, 2007). Sanayileşme, kentleşme ve hızlı nüfus artışı, çevrenin sürdürülebilirliğini etkileyen üç önemli faktör olarak nitelendirilmektedir. 18. Yüzyıl itibariyle başlayan hızlı nüfus artışı ve beraberindeki teknolojik gelişmeler, doğal kullanımların kullanımını arttırmış ve çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Geçmişte sınırsız olduğu düşünülen doğal kaynaklar, artan üretim faaliyetleri ile birlikte sınırlı bir sermaye haline gelmiştir (Toros vd., 1997: 38). Çevre ve ekosistemlerin sürdürülebilirliği açısından, kaynakların kullanım seviyesi ve kaynakların yeniden oluşum seviyesi önemli unsurlardır.

Çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları çevresel kalitenin iyileşmesini sağlayacaktır. Çevresel kalite destinasyonların insan faaliyetleri nedeniyle bozulabilecek doğal özelliklerinin kalitesini ifade etmektedir. Güzel bir manzara, doğal yapılar, temiz su, temiz hava ve türlerin çeşitliliği gibi doğal özellikler kirlilik nedeniyle tahribata uğrayabilmekte ve çekiciliklerini kaybedebilmektedir. Turizm talebine göre, çevresel kalite doğal çekiciliklerin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu bağlamda, çevresel kalite düzeyinin yüksek olmasının ve korunmasının pek çok turizm destinasyonun rekabetçiliği için önem taşıması, destinasyon yönetimi açısından bu konuyu öncelikli hale getirmektedir (Inskeep, 1991). Başka bir deyişle, çevresel kaliteleri farklı olan çeşitli destinasyonlar arasında destinasyonun çevre kalitesi bir rekabet gücü faktörüdür. Turizm sektöründe rekabet gücünün korunması, örneğin satışlarda, fiyatlarda, gelirden ve karlılıkta düşüşün önlenmesi için, çevre ile ilgili hedefler ve uygulamalar mevcut tutum, yönetim stratejileri ve yöntemleri ile bütünleştirilmelidir. Sadece

turizmin çevresel etkilerini yönetmeye ve azaltmaya çalışarak gerçekleştirilen bir çevresel yönetim yeterli değildir (Mihalic, 2000). Bunun yanı sıra, doğal kaynakların durumu, ulaşılabilirliği, kalitesi ve değişimi ile ilgili bilgiye de sahip olunmalıdır (Alessa vd., 2008, Ostrom, 2008). Çevre bilincinin artması, turistlerin daha kaliteli turizm hizmet talebinde olmasına, destinasyonun çevresel kalitesinin ilgili seyahat kararının verilmesindeki öneminin artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla destinasyonlar arasında rekabet gücü yaratmada, çevre kalitesi güncel bir konu haline gelmiştir. Böylelikle destinasyon kalitesi üzerinde önemli derecede etkili olan destinasyonun doğal ve kültürel çevresi ile bunların turizme entegrasyonu sağlamada gerekli altyapı oluşturulabilecektir.

Bir bütün olarak çevresel kalitenin değerlendirilmesi, yalnızca turizm sektörünün çevresel etkileri üzerinde kontrolü sağlamayı ifade etmemektedir. Aynı zamanda her türlü çevresel sorunun da en aza indirilmesi ile çevrenin korunması ve hali hazırda bozulmuş çevrenin eski haline getirilmesi için yapılan yatırımları içermektedir. İlk olarak, genellikle enerji, su ve diğer kaynakların korunmasına yönelik programlar aklı gelmekte ve bu uygulamalar maliyetlerde de bir düşüş yaratarak yöneticiler açısından ekonomik anlamda da faydalı oluşu için, destinasyonda faaliyet gösteren özel ve kamu kurum ve kuruluşları tarafından kolaylıkla desteklenmektedir. Diğer yandan ise, birincisine göre daha pahalı ve zor olan, daha fazla çevre bilinci oluşturulması, yerel yönetimlerin daha fazla bilgi edinmesi ve koordinasyon içinde faaliyet göstermesinin sağlanması gerekmektedir (Socher ve Tschurtschenthaler, 1998). Turist memnuniyeti ile destinasyonun çevresel kalitesi arasında ilişki bulunduğunu gösteren çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Jacobsen, 2007; Middleton ve Hawkins, 1998). Bu araştırmaları destekler şekilde Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), kalite ve sürdürülebilirlik arasındaki ilişkiyi açıklarken, kaliteyi sürdürülebilirliğin arka yüzü olarak betimlemektedir. Bu yaklaşıma göre, turizm faaliyeti aracılığıyla sunulan kalite, turistler tarafından anında algılanabilmektedir. Sürdürülebilirlik ise uzun dönemde kaliteli hizmet sunumunu sağlamanın arkasında yer alan politika çerçevesini ve yönetim sürecini ifade etmektedir (UNWTO, 2014).

Sürdürülebilir turizm kavramı, bir destinasyonun çevresel kaynaklarının, doğal, yapay ve kültürel

özellikler dahil olmak üzere, gelecek dönemler için korunması adına turizm gelişiminin yolunu çizen bir dizi ilke, politika ve yönetim yöntemlerini kapsamaktadır (Lane, 1994). Turizmde sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, sosyal ve çevresel yönlerinin yerel halk, yerli topluluklar, ziyaretçiler, sektör ve kamu kurumlarını da içeren tüm paydaşlar tarafından dikkate alınarak gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir (Sustaining Tourism, 2014). Sürdürülebilir turizm anlayışını geliştirmek için, mutlaka ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerini gözleme ve raporlama sistemleri oluşturulmalı ve edinilen veriler ilgili kişilere mutlaka geri bildirim olarak raporlanmalıdır (Acuner, 2015). Sürdürülebilir turizm, hem turizmin ekonomiye ve topluma katkısının sürdürülebilir bir şekilde artmasını, hem de kaynakların ve çevrenin turizm talebi analizine dayalı sürdürülebilir kullanımını gerektirmektedir. Bir turizm destinasyonun etkin yönetimi, kaynakların ve yeteneklerin sürdürülebilirliği ve performansı temel alınarak özel bir metodolojinin uygulanmasını gerektirir. Özellikle, önemli ve önemsiz sürdürülebilirlik faktörleri ile bunların uzun dönemli performans üzerindeki etkilerinin belirlenmesi gerekmektedir (Díaz ve Rodríguez, 2016). Son dönemlerde önemli gelişme oranlarını yakalamayı başaran destinasyonlar incelendiğinde, bu destinasyonların turizmin gelişimi sürecinde çevresel sürdürülebilirliğe stratejik olarak odaklanan destinasyonlar oldukları da dikkat çekmektedir (Hassan, 2000).

Turizm, sürdürülebilirlik ve rekabetçiliğin birbirini güçlendirdiği ve daha kaliteli deneyimler sunulmasını sağladığı bir sektördür (Notarstefano, 2008). Bir destinasyonun rekabetçiliği, varlıkları ve süreçleri yöneterek katma değer yaratma becerisine odaklanmalıdır. Bu da ancak destinasyonun doğal, sosyal ve ekonomik kaynaklarının gelecek nesiller için korunmasını dikkate alan bir turizm planlama modeli kapsamında paydaşları işbirliğiyle sağlanabilir (Enright ve Newton, 2004). Turizmde sürdürülebilirlik ve rekabetçilik birbirinden bağımsız değil, tam tersine birbirini tamamlayan iki alan olarak görülmelidir. Sürdürülebilirlik, destinasyon rekabet gücünü etkileyen en önemli faktörlerden bir tanesidir. Etkin destinasyon yönetimi, destinasyon rekabetçilik modelinin merkezinde yer almalıdır (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

Çevresel rekabet edebilirlik, birbiriyle karşılıklı ilişkili olan çevresel etki ve çevresel kalite yönetimi alanlarındaki düzgün yönetsel çabalarla artırılabilir. Potansiyel ziyaretçiler için bir memnuniyet unsuru olan çevreye önem verilmesi, aynı zamanda çevresel etkinin maliyeti azaltma yönü ile de yöneticiler için teşvik edicidir (Mihalic, 2000). Başka bir deyişle çevresel sürdürülebilirlik anlayışı doğrultusunda gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinde, hem turizm arzını oluşturan işletme ve sektör temsilcileri hem de turizm talebini oluşturan turistler kazançlı çıkmaktadır.

Ülkemizde turizm kapasite, değer ve fiziksel üstyapı anlamında çok hızlı bir gelişme yaşamaktadır. Ancak bu gelişme aynı zamanda “sürdürülebilir olmayan turizm” olarak da adlandırılabilir olan sosyo-ekonomik ve çevresel problemleri de beraberinde getirmektedir. Turizm ve çevresel kaynaklar birbirinden yalıtılabilen unsurlar olmadığı için, kapsamlı ve işbirlikçi bir yaklaşım gerektirmektedir (Çetinel ve Yolal, 2009). Dünyada turizm hareketlerinin büyük çoğunluğu iç turizm kapsamında olmasına rağmen, döviz kazandırıcı etkisi olmaması, devlet tarafından teşvik edilmemesi vb. nedenlerden dolayı Türkiye’de iç turizm fazla gelişmemiştir. Oysaki iç turizm talebi ekonomik, politik ve çevresel faktörlerden daha az etkilenmesi nedeniyle dış turizm talebine göre daha istikrarlıdır. Ayrıca iç turizm pazarının geliştirilmesi özellikle küresel belirsizliklerde sürdürülebilir turizmin büyümesine ve gelişmesine katkı sağlaması açısından da önemlidir (Domestic Tourism Growth Strategy, 2012-2020). Türkiye’de turizmin gelişme süreci incelendiğinde; hem kamu hem de özel sektörün çoğunlukla dış turizme yönelik çabalar gerçekleştirdiği, turizm yatırımlarının genellikle dış aktif turizme yanıt verecek biçimde yapıldığı gözlenmiştir. Günümüze kadar dış aktif turizmi esas alan Türkiye’de, yerel ziyaretçi genellikle kriz dönemlerinde kurtarıcı olarak görülmüş ve yerel ziyaretçinin önemi kriz dönemlerinde anlaşılmıştır (Gökdeniz ve Dinç, 2004). Son yıllarda yaşanan çeşitli krizler sonucu pazarlama faaliyetleri Türkiye’de iç turizme yönelmiş ve yerel ziyaretçi bir kurtarıcı olarak görülmüştür. 2016 yılında yerli ziyaretçilerin geceleme sayıları 605 bin 608 olarak gerçekleşirken, seyahat harcaması ise 28 milyon 33 bin TL olarak gerçekleşmiştir (TUİK, 2016). Buna karşılık TUİK verilerine göre yerli ziyaretçilere yönelik

pazarın Türkiye’de istikrarsız bir süreç izlediği son yıllarda özellikle ziyaretçi harcamaları bakımından bir büyüme gösterdiği gözlenmiştir.

İç turizmin Türkiye’de geliştirilmesi hem sosyal hem de ekonomik açıdan son derece önemlidir (Kuşluvan, 2002). Yerli ziyaretçilere yönelik turizm pazarının geliştirilmesi, harcamaların artması ile ülke ekonomisine katkı sağlayacak, istihdam olanakları yaratarak işsizliğin önlenmesinde etkili olacak, milli gelirin bölgeler arası dağılımına katkıda bulunacak, mevsimselliği azaltacak ve bölgeler arası etkileşimi arttıracaktır. Turizmde gelişmiş ülkeler sadece dış aktif turizme yönelik değil, kendi vatandaşlarının da tatil olanaklarından yararlanmasına öncelik vermişlerdir. Turizm sektörünün dış turizm hareketlerine bağlı olarak gelişme göstermesi turizmin sürdürülebilir bir biçimde gelişmesine engeldir. Dolayısıyla yerli ziyaretçilere önem verilmesi, iç turizm pazarının geliştirilmesi ülkenin talep dalgalanmalarından etkilenmesinin önüne geçeceği gibi atıl kalmayan işletmeler de gerek hizmet kalitesi gerekse arz kapasitesi ile dış turizm talebine hazır olacaktır. Dünya Ekonomik Forumu ile Yale ve Columbia Üniversiteleri işbirliğinde hazırlanan Çevresel Sürdürülebilirlik İndeksi (2001) kapsamında yer alan beş temel boyuttan biri de insanların çevresel bozulmaya karşı hassasiyetidir. Dolayısıyla destinasyonlarda sürdürülebilir turizm ve çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları gündeme alındığında gözetilmesi gereken en önemli unsurlardan biri de destinasyonda yaşayan ve destinasyonu ziyaret eden insanların çevresel sürdürülebilirlik algıları olmalıdır.

Sürdürülebilir turizmin başarılabilmesi için turizm işletmelerinin yerel halka önem vermesi, çalışanlarının davranışlarında iyileştirme, çevresel sürdürülebilirliğin gözetilmesi, yerel halkın refahının artırılırken gelişimin yavaş bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekli ancak yeterli değildir. Bunların yanı sıra turistler de aynı bakış açısıyla hareket ederek, çevreye ve yerel halka karşı sorumluluklarının bilinciyle hareket etmelidir (Swarbrooke, 1999). Dolayısıyla sürdürülebilir turizmden bahsedebilmek için sürdürülebilirlik konusunda bilinçli ve duyarlı turistler gerekmektedir. Bu turistler yalnızca sürdürülebilir turizm faaliyetlerinin sürdürülmesine ve geliştirilmesine katkı sağlamakla kalmazlar. Bunun yanında sürdürülebilirliğin sağlanması için koruma-kullanma dengesi gözetilerek gerçekleştirilen uygulamaların artan maliyetlerine katlanma

konusunda da istekli ve destekleyici olmaları nedeniyle önemlidirler (Gösling, 1999).

YÖNTEM

Bu çalışmada, yerli ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algısını ölçmek ve yerli ziyaretçilerin demografik özelliklerinin çevresel sürdürülebilirlik algıları üzerinde anlamlı farklılık yaratıp yaratmadığını belirlemek amaçlanmaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik algısı ile ilgili literatür incelendiğinde, giderek artan sayıda uluslararası çalışmanın varlığı dikkat çekmektedir (Hu ve Wall, 2005; McNamara ve Gibson, 2008; Mihalic, 2000). Bununla birlikte ulusal literatürde bu alanda sınırlı sayıda araştırmanın (Ayaş, 2007; Acuner, 2015) yapıldığı görülmektedir. Bu yönüyle araştırmanın bu konuyla ilgili yapılacak gelecek çalışmalara katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırmanın örneklemini 2016 yılı Temmuz ayında Fethiye’yi ziyaret eden yerli turistler oluşturmaktadır. Ülkemizi ziyaret eden yabancı turistlere ilişkin çeşitli istatistiksel veriler bulunmasına karşın, yerli ziyaretçi sayısına ilişkin net bir veri bulunmamaktadır. Araştırmacının mekânsal ve zamansal kısıtları da göz önünde tutularak, tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yapılması ve araştırmaya katılmayı kabul eden mümkün olduğunca çok sayıda ziyaretçiden veri toplanması hedeflenmiştir (Şahin, 2011). Nicel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirilen araştırmada veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. 1-15 Temmuz tarihleri arasında Fethiye şehir merkezinde, yerli turistlerin sıklıkla ziyaret ettiği meydanlar, parklar ve alışveriş alanlarına gidilerek araştırmacı tarafından yüz yüze görüşme yöntemiyle araştırma verileri toplanmıştır. Araştırma kapsamında Fethiye şehir merkezini ziyaret eden 221 yerli turistten anket tekniği ile veri toplanmıştır. Eksik veya hatalı doldurulan 18 anket değerlendirme dışı bırakılarak, 203 anket üzerinden araştırmanın analizleri gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada kullanılan anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 15 maddeden oluşan çevresel sürdürülebilirlik algısını belirlemeye ilişkin sorular yer almaktadır. Ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algı düzeylerini belirlemek üzere Dunlap vd. (2000) tarafından yeniden düzenlenmesi yapılarak tek boyut altında ifadelerin toplanmasının sağlandığı ölçek kullanılmıştır. Bu ölçekte yer alan ifadelerden bazıları “İnsanların doğaya yaptığı

müdahalelerin çoğunlukla felakete sebep olan sonuçlar ortaya çıkardığını düşünüyorum” ve “Doğanın dengesinin hassas ve kırılabilir bir yapıda olduğunu düşünüyorum” şeklindedir. Katılımcıların, bu bölümde yer alan ifadelerle katılım düzeylerinin 5’li Likert Ölçeği kapsamında (1. Kesinlikle Katılmıyorum ... 5. Kesinlikle Katılıyorum) derecelendirmeleri istenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçeğin dilimize geçerliliği araştırmacı tarafından yapılarak gerçekleştirilmiştir. İkinci bölümde ise katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin sorular bulunmaktadır.

Ölçekte yer alan ifadeler, ölçek geçirme sürecinde öncelikle kapsam geçerliliğini sağlamak üzere çeviri, geri çeviri ve değerlendirme aşamalarına tabi tutulmuştur. Bu kapsamda yapılan çevirilerde kelimenin doğrudan Türkçe karşılığının yazılması yerine kavramsal ifadenin bütünlüğü ve anlaşılabilirliği gözetilerek çeviriler yapılmıştır (Harrera vd., 1993). Ölçek maddeleri, biri araştırmacının yazdığı olmak üzere, alanında yetkin üç araştırmacı tarafından orijinal dil olan İngilizce’den Türkçe’ye çevrilmiştir. Çevrilen maddeler, bir başka akademisyen ile birlikte değerlendirilerek, anlam kaybına neden olmasını engellemek üzere gerekli düzenlemeler yapılmış ve tek bir metin haline getirilmiştir. Ardından Türkçe maddeler lisansüstü eğitime sahip çift ana dilli iki çevirmen tarafından Türkçe’den İngilizce’ye geri çevrilmiştir. Çevrilmiş ve geri çevrilmiş maddeler arasında uyumsuzluk olan maddeler tekrar gözden geçirilerek, ifadesel bütünlüğü sağlamaya yönelik düzenlemeler yapılmıştır.

Araştırma ölçeğinin anlamsal ve biçimsel uygunluğunun test etmek üzere 2016 yılı Haziran ayının son haftasında Fethiye şehir merkezini ziyaret eden 37 kişiden yüz yüze toplanan verilerle ön uygulama (pilot çalışma) gerçekleştirilmiştir. Ön uygulamada katılımcılar tarafından tam olarak anlaşılmadığı veya yanlış anlamalara elverişli olduğu belirlenen iki ifade düzeltilmiştir. Ardından ölçeğin iç tutarlılığına bakmak için maddeler bazında Cronbach Alfa Katsayısı hesaplanmıştır. Bu aşamada, Cronbach Alfa katsayısı düşük olan ve güvenilirliği .10 oranında düşüren bir madde ölçekten çıkarılmıştır (Nunnally, 1978). Araştırma ölçeğinin 9. maddesi olan “Özel yeteneklere sahip olmasına karşın insanlık doğanın kurallarına uymak zorundadır” ifadesinin

ölçekten çıkarılmasının ardından Cronbach Alfa katsayısı ,895 olarak hesaplanmıştır. Kalan on dört maddeden oluşan ölçekle asıl uygulamaya geçilmiştir.

Kapsam geçerliliğinden sonra, yapı geçerliliğini sağlamak için araştırmacının asıl uygulaması kapsamında toplanan veriler analiz edilmiştir. Araştırma ölçeğinin iç tutarlılığına ilişkin güvenilirliğini belirlemek üzere Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmış ve yapı geçerliliğinin test edilmesi için açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu aşamada, ifadelerin bazılarında değişiklik yapılması ve ön uygulamadan sonra bir ifadenin düşük güvenilirlik katsayısı nedeniyle ölçekten çıkarılmış olması sonucunda orijinal ölçekte değişiklik yapılmış olması, Hair vd. (2011) tarafından belirtildiği üzere doğrulayıcı faktör analizi değil açıklayıcı faktör analizi yapılmasını gerektirmiştir. Araştırma verilerinin analizinde SPSS 21.0 paket programı kullanılmıştır.

BULGULAR

Ziyaretçilerin demografik özelliklerine bakıldığında, %50,7’sinin (N=103) erkek, %49,3’ünün (N=100) kadın olduğu görülmüştür. Ziyaretçilerin % 57,1’i evli (N=116), % 12,9’u (N=87) ise bekarıdır. Eğitim düzeyleri incelendiğinde katılımcıların %63,5’inin (N=129) lisans mezunu olduğu, %11,3’ünün (N=23) lisansüstü eğitime sahip olduğu, yine %11,3’ünün (N=23) ön lisans düzeyinde eğitim aldığı, %10,3’ünün (N=21) lise mezunu, %3,4’ünün (N=7) ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Ziyaretçilerin yaşları incelendiğinde 18 ile 70 arasında değişmekle birlikte, yaş ortalaması 37 olarak hesaplanmıştır. Ziyaretçilerin gelir düzeylerine bakıldığında ise, en yüksek gelir düzeyinin 16.000 TL olduğu, bunun yanında hiç gelirin bulunmadığını beyan eden katılımcının da bulunduğu görülmüş, ortalama gelir düzeyinin 3232,90 TL olduğu belirlenmiştir. Ziyaretçilerin demografik özelliklerine ilişkin dağılım Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Yerli Ziyaretçilerin Demografik Özellikleri

Cinsiyet	N	%	Yaş	N	%
Kadın	100	49,3	20 yaş ve altı	13	6,4
Erkek	103	50,7	21-30 yaş	62	30,5
			31-40 yaş	58	28,6
			41-50 yaş	30	14,8
			51 yaş ve üstü	40	19,7
Medeni Durum	N	%	Eğitim Durumu	N	%
Bekar	87	42,9	İlköğretim ve daha az	7	3,4
Evli	116	57,1	Lise	21	10,3
			Ön Lisans	23	11,3
			Lisans	129	63,5
			Lisansüstü	23	11,3
Gelir (TL)	N	%			
1.500 TL ve daha az	24	11,8			
1.501-3.000 TL	102	50,3			
3.001-4.500 TL	49	24,1			
4.501 ve daha fazla	27	13,3			

Yerli ziyaretçilerin demografik özelliklerine ilişkin bulgulardan sonra, araştırma ölçeğinin güvenilirliği test edilmiştir. Fethiye’yi ziyaret eden yerli turistlerin çevresel sürdürülebilirlik algılarını ölçmek üzere kullanılan on dört maddeli ölçeğin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı ,886 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, ölçeğin yüksek düzeyde güvenilir olduğu göstermektedir (Kayış, 2008). Araştırma verilerinin açıklayıcı faktör analizi yapılması için uygun olup olmadığını belirlemek üzere Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett’in Küresellik Testi yapılmıştır. KMO örneklem değeri ,924 (>,70) ve Bartlett testi sonucu ,000

($p < ,05$) olması örneklem sayısının açıklayıcı faktör analizi için iyi derecede uygun olduğunu göstermektedir (Çokluk vd., 2010).

Ölçeğin faktör yapısını ortaya çıkarmak üzere Temel Bileşenler Analizi ve Varimax Döndürme Seçeneği kullanılarak açıklayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda toplam varyansın % 55,777’sini açıklayan iki faktörlü bir yapı elde edilmiştir. 10 maddeden oluşan birinci faktörün toplam varyansın % 46,348’ini açıklarken, dört maddeden oluşan ikinci faktörün toplam varyansın % 9,429’unu açıkladığı belirlenmiştir. Analiz sonuçları ve faktör yük değerleri Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Çevresel Sürdürülebilirlik Algısı Ölçeği Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

İfadeler	F1	F2
M3. İnsanların doğaya yaptığı müdahalelerin çoğunlukla felakete sebep olan sonuçlar ortaya çıkardığını düşünmekteyim.	,847	
M5. İnsanların doğaya acımasızca zarar verdiğini ve doğayı suistimal ettiğini düşünüyorum.	,838	
M2. İnsanların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için doğal çevreyi değiştirme hakları olmadığını düşünüyorum.	,824	
M4. İnsanların doğaya yaptığı müdahalelerin sonucunda dünyanın gelecekte yaşanamayacak bir gezegene dönüşeceğini düşünüyorum.	,807	
M14. Eğer doğa olayları bugünkü seyrinde devam ederse, yakın gelecekte büyük ekolojik felaketlerle karşı karşıya kalacağımı düşünüyorum.	,796	
M12. Doğanın dengesinin hassas ve kırılgan bir yapıda olduğunu düşünüyorum.	,646	
M6. İnsanların doğal kaynakları geliştirmeyi öğrendiği takdirde yeryüzünde kendine yetecek miktarda doğal kaynağa sahip olacağımı düşünmekteyim.	,622	
M9. Dünyada insanlığın karşı karşıya kaldığı ve “Ekolojik Kriz” olarak ifade edilen duruma yeterince önem verilmediğine inanıyorum.	,606	
M11. İnsanların doğaya hükmetmek için yaratılmadığını düşünüyorum.	,587	
M1.Yeryüzüm kaldırabileceği maksimum insan nüfusuna giderek yaklaştığımı düşünmekteyim.	,583	

İfadeler	F1	F2
M7. İnsanların varlığını devam ettirebilmek için bitkiler ve hayvanlardan daha fazla yaşam hakkına sahip olduğuna inanıyorum.		,662
M8. Doğanın dengesinin sanayileşmiş toplumların ona verdiği zararlarla başa çıkabilecek kadar güçlü olmadığını düşünüyorum.		,620
M10. Yeryüzünün sınırlı kaynaklara sahip bir adaya benzediğini düşünüyorum		,573
M13. İnsanların doğayı kontrol altına alabilecek bilgiye asla sahip olamayacağı inancındayım.		,557
<i>Açıklanan Varyans (%)</i>	<i>46,348</i>	<i>9,429</i>
<i>Özdeğer</i>	<i>6,492</i>	<i>1,314</i>

* Temel Bileşenler Analizi uygulanmıştır. Varimax Döndürme Tekniğine göre döndürülmüştür.

Buna karşın, orijinal ölçeğin geliştirilmesi sırasında gözetildiği ve önerildiği üzere (Dunlap vd., 2000), birinci faktörün baskın nitelikte olması ve yanı sıra döndürülmemiş faktör yapısında da maddelerin tamamının ağırlıklı olarak ilk faktör altında yüklenmesi nedeniyle araştırma ölçeğinde alt faktörler oluşturulmaması ve tek faktörlü bir yapı olarak değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

Katılımcıların çevresel sürdürülebilirlik algılarının düzeyini ölçmek için ölçeğe ilişkin tanımlayıcı analizler gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçlarına göre çevresel sürdürülebilirlik

ölçeğinde yer alan 14 maddenin ortalama değerlerinin 2,75 (madde 7) ile 4,18 (madde 5) arasında değiştiği görülmüştür. Bunun yanı sıra 7. Madde dışındaki tüm maddelerin ortalama değerinin, 3'ün üzerinde olduğu belirlenmiştir. Maddelerin tümünün ortalama değeri 3,806 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin ortalama değeri olan 3'ten anlamlı bir şekilde yüksek olan bu değer ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algılarının yüksek olduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır. Ölçekte yer alan maddelere ilişkin hesaplanan ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3'te sunulmaktadır.

Tablo 3. Çevresel Sürdürülebilirlik Algısı Ölçeği Maddelerine İlişkin Tanımlayıcı Bulgular

İfadeler	Ort.	Std. Sapma
M1. Dünyanın kaldırabileceği en fazla insan nüfusuna giderek yaklaşıldığını düşünüyorum.	3,58	1,285
M2. İnsanların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için doğal çevreyi değiştirme hakları olmadığını düşünüyorum.	3,94	1,245
M3. İnsanların doğaya yaptığı müdahalelerin çoğunlukla felakete sebep olan sonuçlar yarattığını düşünüyorum.	4,07	1,088
M4. İnsanların doğaya yaptığı müdahalelerin sonucunda, dünyanın gelecekte yaşanmayacak bir gezegene dönüşeceğini düşünüyorum.	4,11	1,085
M5. İnsanların doğaya acımasızca zarar verdiğini ve doğayı suistimal ettiğini düşünüyorum.	4,18	1,039
M6. İnsanların doğal kaynakları nasıl geliştireceklerini öğrendikleri takdirde, yeryüzünün yeterince doğal kaynağa sahip olduğunu düşünüyorum.	4,05	1,155
M7. İnsanların varlığını devam ettirebilmek için, bitkiler ve hayvanlardan daha fazla yaşam hakkına sahip olduğunu düşünüyorum.	2,75	1,431
M8. Doğanın dengesinin sanayileşmiş toplumların ona verdiği zararlarla başa çıkabilecek kadar güçlü olmadığını düşünüyorum.	3,66	1,206
M9. Dünyada insanlığın karşı karşıya kaldığı ve “Ekolojik Kriz” olarak ifade edilen duruma yeterince önem verilmediğini düşünüyorum.	3,99	1,088
M10. Yeryüzünün sınırlı kaynaklara sahip bir adaya benzediğini düşünüyorum.	3,67	1,192
M11. İnsanların doğaya hükmetmek için yaratılmadığını düşünüyorum.	3,92	1,185
M12. Doğanın dengesinin hassas ve kırılgan bir yapıda olduğunu düşünüyorum.	3,98	1,134
M13. İnsanların doğayı kontrol altına alabilecek bilgiye asla sahip olamayacağını düşünüyorum.	3,26	1,303
M14. Eğer doğa olayları bugünkü seyrinde devam ederse, yakın gelecekte büyük ekolojik felaketlerle karşı karşıya kalınacağını düşünüyorum.	4,12	1,164

Yerli ziyaretçilerin cinsiyetlerinin ve medeni durumlarının, çevresel sürdürülebilirlik algıları

üzerinde fark yaratıp yaratmadığını ortaya koymak amacıyla ,05 anlamlılık düzeyinde

bağımsız örnek t-testi yapılmıştır. Analiz sonuçlarında, erkek katılımcıların kadın katılımcılardan daha yüksek düzeyde çevresel sürdürülebilirlik algısına sahip olmasına karşın, ziyaretçilerin cinsiyetlerine göre çevresel sürdürülebilirlik algılarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Medeni durum açısından değerlendirildiğinde ise,

evlilerin çevresel sürdürülebilirlik algılarının bekarlardan daha yüksek düzeyde olduğu, bununla birlikte bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Tablo 4'te çevresel sürdürülebilirlik algısının cinsiyet ve medeni durum açısından karşılaştırılmasına yönelik t-testi sonuçları sunulmaktadır.

Tablo 4. Çevresel Sürdürülebilirlik Algısının Cinsiyet ve Medeni Durum Açısından Karşılaştırılması

Çevresel Sürdürülebilirlik Algısı											
Grup İstatistikleri						Levene Varyans Eşitliği Testi		Ortalamaların Eşitliği için t Testi			
		N	Ort.	St. Sapma	St. Hata Ort.	F	Anl.	T	sd	Anl.	Ort. Fark
Cinsiyet	Kadın	100	3,78	,764	,076	,001	,977	-,420	201	,675	-,044
	Erkek	103	3,83	,745	,073			-,420	200,395	,675	-,044
Medeni Durum	Bekar	87	3,84	,778	,083	,018	,895	-,724	201	,484	-,075
	Evli	116	3,92	,826	,077			-,730	189,805	,481	-,075

Katılımcıların eğitim durumlarının, yaşlarının ve gelir düzeylerinin çevresel sürdürülebilirlik algıları üzerinde fark yaratıp yaratmadığını ortaya

koymak amacıyla ,05 anlamlılık düzeyinde tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Çevresel Sürdürülebilirlik Algısının Eğitim Düzeyleri, Yaş ve Gelir Düzeyleri Açısından Karşılaştırılması

Çevresel Sürdürülebilirlik Algısı		N	Ort.	St. Sapma	F	Anl.
Eğitim Düzeyleri	İlköğretim ve daha az	7	3,67	,279	1,431	,225
	Lise	21	3,93	,688		
	Ön Lisans	23	3,54	,896		
	Lisans	129	3,80	,781		
	Lisansüstü	23	4,03	,498		
Yaş	20 yaş ve altı	13	3,87	,429	,218	,928
	21-30 yaş	62	3,74	,755		
	31-40 yaş	58	3,85	,684		
	41-50 yaş	30	3,78	,840		
	51 yaş ve üstü	40	3,84	,874		
Gelir Düzeyi	1.500 TL ve daha az	24	3,85	,732	,400	,753
	1.501-3.000 TL	102	3,76	,754		
	3.001-4.500 TL	49	3,87	,745		
	4.501 TL ve daha fazla	27	3,90	,661		

Analiz sonuçlarına göre, çevresel sürdürülebilirlik algısı düzeyi en yüksek olan

ziyaretçilerin lisansüstü eğitime sahip olanlar olduğu, bunu sırasıyla lise, lisans, ilköğretim

mezunlarının takip ettiği belirlenmiştir. Ön lisans mezunu ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algılarının en düşük düzeyde olduğu görülmekle birlikte, ortalama değerler arasındaki bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($p=,225$) anlaşılmıştır. Çevresel sürdürülebilirlik algısı yaş gruplarına göre incelendiğinde de benzer bir durumla karşılaşmıştır. Yaşları 20 ve altında olan ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algısı en yüksek, 21-30 yaş aralığındakilerin ise en düşük olduğu görülmüştür. Buna karşın ortalama değerler arasındaki bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($p=,928$) anlaşılmıştır. Son olarak gelir düzeyine göre çevresel sürdürülebilirlik algılarının farklılaşma farklılaşmadığına bakıldığında ise, gelir düzeyi 4.500 TL ve üzerinde olan ziyaretçilerin en yüksek, 1.500 – 3.000 TL arasında gelire sahip olanların ise en düşük düzeyde çevresel sürdürülebilirlik algısına sahip oldukları belirlenmiştir. Diğer demografik değişkenlerde olduğu üzere, gelir düzeyi açısından çevresel sürdürülebilirlik algılarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ($p=,753$) olmadığı görülmüştür.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Çevre ile yoğun bir etkileşim içinde olan turizm sektöründe, uzun dönemli rekabet gücüne sahip olabilmek için çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları temel unsurlardan biri haline gelmiştir. İnsanın doğası gereği sahip olduğu dünyanın farklı yerlerini görme, ziyaret etme ve keşfetme isteği nedeniyle, turizm farklı biçimlerde insan hayatında yer edinmektedir. Turizm faaliyetlerinin sadece destinasyon açısından değil, aynı zamanda turist ve turizm sektörünün geneli açısından fayda sağlama, planlama ve yönetimin yetkin bir şekilde yapılmasına bağlıdır. Turistler olmaksızın turizm olmayacaktır ve onların ihtiyaçları anlaşılacak şekilde turizm gelişimi öngörülmesi ve bu doğrultuda yönetilmelidir. Turizm sektörünün gelişimi son yıllarda hızlanmaktadır ve bu gelişim doğrultusunda, turizm sektöründe çeşitlendirilmiş ve özelleştirilmiş hizmet sunumları gerekmektedir. Yeni gelişen turist ilgi alanlarının pek çoğunun sürdürülebilir turizm uygulamaları kapsamında sunulacak hizmetler aracılığıyla tatmin edilebileceğini söylemek mümkündür. Çevresel konular toplumların dikkatini daha fazla çekmekte ve ziyaretçilerin destinasyon kararlarını vermelerinde giderek daha etkili olmaktadır. Dolayısıyla turizm sektöründe önemli bir unsur olan yerli ziyaretçiler daha fazla araştırılması

gereken bir konudur (Hu ve Wall, 2005). Bu bağlamda, bu çalışmada yerli ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algılarını belirlemek üzere görgül bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, Fethiye'yi ziyaret eden yerli turistlerin çevresel sürdürülebilirlik algıları yüksek çıkmıştır. Çevresel bozulmaların insan hayatında yarattığı olumsuzlukların daha belirgin hale gelmesinin yanı sıra, özellikle turistlerin çevresel farkındalığın ve bilinç düzeyindeki artışla tüketim alışkanlıklarını değiştirerek daha çevre dostu ve etik buldukları ürünlere yönelimine (Holden, 2000) paralel olarak, çevresel sürdürülebilirlik algısında bir artışa neden olması beklenen bir sonuçtur. Bu bağlamda yerli ziyaretçilerin çevresel algılarının yüksek olarak belirlendiği araştırma bulgularının literatür ile uyumlu olduğu görülmektedir. Turizm yönetiminde söz sahibi olan paydaşların yönetsel çabaları ile çevresel kaliteyi sağlama, iyileştirme ve sürdürmenin destinasyona kazandıracağı rekabet gücü konusunda daha bilinçli hareket etmektedir. Dolayısıyla, araştırmada incelenen destinasyonu ziyaret eden yerli turistlerin çevresel sürdürülebilirlik algılarının yüksek olması, daha temiz ve kaliteli bir çevre, doğaya ve insanlara karşı daha saygılı ve bilinçli turizm faaliyetlerine yönelik beklentilerinin bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Bu beklentiler doğrultusunda yapılacak uygulamalar destinasyona rekabet gücü kazandırmada önemli bir rol oynayacaktır. Ancak, çevresel sürdürülebilirlik algısı yüksek turistlerin destinasyona yöneliminin artırmada, sadece çevresel uygulamaların yeterli olmadığı, bunun yanında hedef kitlenin beklentileri doğrultusunda çevre dostu ürün ve hizmet çeşitlendirme ile görece daha uygun ücretlendirme konularına da stratejik olarak odaklanması gerektiği göz ardı edilmemelidir (Ayaş, 2007).

Yerli ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algıları incelendiğinde, araştırma ölçeğinde yer alan ifadeler en yüksek düzeyde katılımı, insanların doğaya acımasızca zarar verdiğini ve doğayı suistimal ettiğini, eğer doğa olayları bugünkü seyrinde devam ederse yakın gelecekte büyük ekolojik felaketlerle karşı karşıya kalınacağını ve insanların doğaya yaptıkları müdahaleler sonucunda dünyanın gelecekte yaşanamayacak bir gezegene dönüşeceğini ifade eden maddelere gösterdiği belirlenmiştir. Destinasyon yönetiminin, gerek yabancı gerekse yerli turistlerin tatil ve destinasyon kalitesi

anlayışlarındaki değişimin göz önünde tutularak geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda destinasyon yönetimi ile ilgili paydaşlara, ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik konusundaki hassasiyetlerinin destinasyon özelinde gözetildiğini gösterecek şekilde faaliyetlerini planlamaları önerilmektedir. Turistlerin beklentileri ile destinasyonun çevresel sınırları veya taşıma kapasitesi arasındaki denge gözetilerek turizm faaliyetleri yerine getirilmelidir. Bu da turizm destinasyonlarında sürdürülebilir yönetim yaklaşımının benimsenmesini gerektirmektedir. Çevrenin ve doğanın suistimal edilmediği alternatif turizm uygulamalarına ağırlık verilmesi kadar, bu yönelimin ziyaretçiler tarafından bilinirliğini arttıracak şekilde tanıtım çalışmalarının yapılması da önemlidir.

Araştırmada, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu ve gelir düzeyi olmak üzere beş demografik değişkenin, ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algıları üzerinde bir farklılık yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre yerli ziyaretçilerin belirtilen demografik özelliklerinin çevresel sürdürülebilirlik algıları üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı belirlenmiştir. Yerli ziyaretçilerin demografik özelliklerine bakıldığında özellikle eğitim düzeylerinin oldukça yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle destinasyona gelen yerli ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algılarının yüksek olmasının, eğitim düzeyindeki bu yükseklikten kaynaklandığını düşündürmektedir. Bununla birlikte değişkenlerin geliştirilmesi ve örneklem sayısının artırımı ile gerçekleştirilecek çalışmalar daha kapsamlı bulgular sunabilecektir.

Çalışma, kolayda örnekleme ve kesitsel bir araştırmanın kısıtlarını barındırmaktadır. Gelecek çalışmalarda tesadüfi olmayan örneklem yöntemleri kullanılabilir ve boylamsal bir çalışma gerçekleştirilerek ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algısındaki değişim incelenebilir. Ayrıca nitel araştırma yöntemlerinin tercih edilmesiyle yapılacak bir araştırma ile derinlemesine bilgi toplamak ve nicel araştırma yöntemleri ile açıklanamayan ilişkiler hakkında detaylı bulgulara ulaşmak mümkün olabilecektir. Araştırma kapsamında, yerli ziyaretçilerin çevresel sürdürülebilirlik algısının yüksek olduğunu göstermek anlamlıdır. Bununla birlikte, gelecek çalışmalarda, bu araştırmada incelenen yerli ziyaretçilerin yanı sıra yabancı ziyaretçilerin ve yerel halkın

çevresel sürdürülebilirlik algıları ölçülmesi ve karşılaştırılması da önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Acuner, E. (2015). Zigana Turizm Merkezi'nin Sürdürülebilir Turizm Kriterleri Çerçevesinde Yerel Destinasyon Yönetim Örgütleri Tarafından Değerlendirilmesi, *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1 (2015), 62-93.

Aldemir, C. ve Uysal, T.U. (2018 – Basım Aşamasında). The Potential Correlation Between Organizational Structure and Financial Sustainability in Turkish Local Government: The Case of Mugla Municipalities. İçinde: *Manuel Pedro Rodriguez Bolivar (Ed.). Financial Sustainability and Intergenerational Equity in Local Governments*. IGI Global, USA. <https://www.igi-global.com/book/financial-sustainability-intergenerational-equity-local/181446> (ET:11.11.2017).

Alessa, L. N., Kliskey, A.A., Williams, P. ve Barton, M. (2008). Perception of change in freshwater in remote resource-dependent Arctic communities, *Global Environmental Change*, 18, 153-164.

Ayaş, N. (2007). Çevresel Sürdürülebilir Turizm Gelişmesi, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 9/1 (2007), 59 – 69.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (United Nations World Tourism Organization). (2014). Sustainable Development of Tourism Quality in Tourism, http://sdt.unwto.org/en/content/quality_tourism_ (ET: 10.11.2016)

Çeken, H. (2008). Turizmin Bölgesel Kalkınmaya Etkisi Üzerine Teorik Bir İnceleme, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi X* (II), 2008, 293-306.

Çetinel, F. ve Yolal, M. (2009). Public Policy and Sustainable Tourism in Turkey. *Tourismos: An International Multidisciplinary Journal Of Tourism*, 4(3): 35-50.

Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik: SPSS Ve LISREL Uygulamaları*, Pegem Akademi, Ankara.

Díaz, M.R. ve Rodríguez, T.F.E. (2016). Determining the Sustainability Factors and Performance of a Tourism Destination from the Stakeholders' Perspective, *Sustainability*, 8, 951.

- Domestic Tourism Growth Strategy (2012-2020). <https://www.tourism.gov.za/AboutNDT/Branches/1/domestic/Documents/Domestic%20Tourism%20Growth%20Strategy%202012-%202020.pdf> (ET:11.07.2017).
- Dunlap, R. E., Van Liere, K.D., Mertig, A. G. ve Jones, R. E. (2000). Measuring endorsement of the new ecological paradigm: A revised NEP scale. *Journal of Social Issues*, 56(3), 425–442.
- Dünya Çevre ve Geliştirme Komisyonu (World Commission on Environment and Development) (1987), *Our Common Future Report (Brundtland Report)*, ss. 11-14.
- Dünya Ekonomik Forum (World Economic Forum). (2001). *Environmental Sustainability Index An Initiative of the Global Leaders of Tomorrow Environment Task Force*, World Economic Forum, http://sedac.ciesin.columbia.edu/es/esi/ESI_01a.pdf (ET:11.07.2017).
- Enright, M.J. ve Newton, J. (2004). Tourism destination competitiveness: A quantitative approach, *Tourism Management*, 25, 777–788.
- Gladwin, T.N., Kennelly, J.J. ve Krause, T-S., (1995), Shifting Paradigms for Sustainable Development: Implications for Management Theory and Research, *Academy of Management Review*, Vol:20, No:4, ss. 874-907.
- Gössling, S. (1999). Ecotourism: A Means To Safeguard Biodiversity And Ecosystem Functions?, *Ecological Economics*, 29, 303-320.
- Gökdeniz, A. ve Dinç, Y. (2004). Tur operatörlerinin bölgesel turizm pazarlarındaki yöre esnafına etkisi ve örnek bir araştırma, *Pazarlama Dünyası Dergisi* , Mart-Nisan, 9-21.
- Hair, J. F., Wolfinbarger, M., Money, A.H., Samouel, P. ve Page, M. (2011). *Essentials of Business Research Methods*, New York: Rorthledge Taylor & Fransis Group.
- Harrera, Ruth, S., Robert I. Delcampo ve Michael H. Arnes (1993). A Serial Approach for Translating Family Science Instrumentation, *Family Relations*, 42 (3): 357-360.
- Hassan, S. S. (2000). Determinants of Market Competitiveness in an Environmentally Sustainable Tourism Industry, *Journal of Travel Research*, 38, 3, 239 – 245.
- Holden, A. (2000). *Environment and Tourism*. Routledge, USA.
- Hu, W. ve Wall, G. (2005) Environmental Management, Environmental Image and the Competitive Tourist Attraction, *Journal of Sustainable Tourism*, 13:6, 617-635,
- Hunter, C. (1997). Sustainable tourism as an adaptive paradigm, *Annals of Tourism Research*, 24 (4), 850-867.
- Inskeep, E. (1991). *Tourism Planning: An Integrated And Sustainable Development Approach*. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Jacobsen, J.K.S. (2007). Monitoring motoring: a study of tourists' viewpoints of environmental performances and protection practices, *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 7 (2), 104-19.
- Kayış, A. (2008). Güvenilirlik Analizi. İçinde: Kalaycı, Ş. (Ed). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kuşlvan, Z. (2002). Türkiye'de İç Turizm Talebinin Analizi. *Journal of Tourism and Travel Resarch*, 2: 1-21.
- Küçükaltan. D. ve Yılmaz. İ.A. (2011). Sürdürülebilir Turizm Bağlamında Ekoturizmin İğneada Ölçeğinde Uygulanabilirliği. *12. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı*. Akçakoca, 157-167.
- Lane, B. (1994). What is Rural Tourism, *Journal of Sustainable Tourism* 2(1 & 2), 7-21.
- McNamara, K., ve Gibson, C. (2008). Environmental Sustainability in Practice? A Macro-scale Profile of Tourist Accommodation Facilities in Australia's Coastal Zone, *Journal Of Sustainable Tourism*, 16 (1), 85-100.
- Middleton, V.T.C. ve Hawkins, R. (1998), *Sustainable Tourism: A Marketing Perspective*, Butterworth-Heinemann, Oxford.
- Mihalic, T. (2000). Environmental management of a tourist destination. A factor of tourism competitiveness, *Tourism Management*, 21 (2000), 65-78.
- Notarstefano, C. (2008). European sustainable tourism: context, concepts and guidelines for action, *International Journal of Sustainable Economy*, 1 (1), 44-59.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.

- Ostrom, E. (2008). The challenge of common-pool resources. *Environment, Science and Policy for Sustainable Development*, 50, 8-21.
- Pereira, E.M.V., Mykletun, R.J. ve Hippolyte, C. (2012). Sustainability, daily practices and vacation purchasing: Are they related? *Tourism Review*, 67 (4), 40-54.
- Ryglouaa, K., Vajcnerovab, I., Sachac, J. ve Stojarova, S. (2015). The Quality as a Competitive Factor of the Destination, *Procedia Economics and Finance*, 34, 550-556. *Business Economics and Management 2015 Conference, BEM2015*.
- Sarıkaya, M. ve Kara, F.Z. (2007). Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmenin Rolü: Kurumsal Vatandaşlık, *Celal Bayar Üniversitesi İİBF, Yönetim ve Ekonomi*, 14 (2), 221-233.
- Socher, K. ve Tschurtschenthaler, P. (1998). The contribution of tourism policy to an ezcient destination marketing in alpine region, 48th congress of the association internationale d'experts scienti"ques du tourismue, Marrakech, Marroko.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable Tourism Management*. Wallingford: CAB International.
- Sustaining Tourism (2014). *Sustainable Tourism Definitions*. <http://www.sustainabletourism.net/definitions.html> [ET. 10.11.2016].
- Şahin, B. (2011). Metodoloji. İçinde: Tanrıöğen, A. (Ed). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Toros, A., Ulusoy, M. Ve Ergöçmen, B., (1997), *Ulusal Çevre Eylem Planı, Nüfus ve Çevre, Devlet Planlama Teşkilatı*.
- TÜİK (2016). *Yurtiçinde ikamet edenlerden yurtiçi seyahat yapanların seyahat ve geceleme sayısı ile harcamaları*. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temel> ist. (ET. 10.07.2017)
- Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı (2007). *Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı 2007-2013*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, <https://www.kultur.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0> (ET. 20.11.2016)
- Ünlüönen, K. ve Çimen, H. (2011). Destinasyon Kalitesi: İkinci Konut Sakinleri Örneği, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Kış, 10 (35), 353-369.